

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, професора
КРИЩУКА БОГДАНА СТЕПАНОВИЧА про дисертацію
БОГУША МАКСИМА БОРИСОВИЧА на тему
**«ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ
ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА»**,

що подана на здобуття ступеня доктора філософії (галузь знань
01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки)

Актуальність теми дослідження та її зв'язок із науковими програмами. Дисертація Богуша Максима Борисовича присвячена теоретичному обґрунтуванню, розробці структурно-функціональної моделі та експериментальній перевірці дієвості визначених педагогічних умов і результативності формування готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища.

Відповідно актуальність та доцільність рецензованої наукової студії визначається низкою таких факторів:

по-перше, початкова освіта є фундаментальною ланкою національної системи освіти, де в учнів формуються первинні цифрові навички, культура безпечної поведінки в цифровому інформаційному просторі та базові компетентності, що, зокрема, вимагає від сучасного вчителя високого рівня професійної майстерності, а відповідно і цифрової грамотності та готовності до професійної діяльності в цифровому освітньому середовищі;

по-друге, від рівня мотиваційної, когнітивної, діяльнісної готовності майбутнього вчителя початкової школи залежить якість, дидактична доцільність та безперервність освітнього процесу в умовах освітнього середовища Нової української школи;

по-третє, стрімка цифрова трансформація вищої педагогічної освіти України вимагає переосмислення традиційних підходів до професійної підготовки здобувачів у ЗВО та зумовлює необхідність узгодження освітнього процесу із вимогами актуальних нормативно-правових актів;

по-четверте, сучасні виклики організації дистанційного та змішаного навчання в умовах воєнного стану та безпекових обмежень актуалізують потребу у формуванні в майбутніх педагогів, зокрема учителів початкових класів, високої адаптивності, цифрової грамотності і мобільності, та здатності ефективно застосовувати цифрові інструменти за будь-яких умов освітньої практики;

по-п'яте, заявлена мета дисертаційного дослідження та її досягнення дають змогу цілісно систематизувати теоретико-методологічні засади цифровізації освітнього середовища, а також виявити та подолати суперечності між зрослими вимогами суспільства до цифрових компетентностей вчителя та реальним станом підготовки здобувачів освіти спеціальності 013 Початкова освіта;

по-шосте, розроблена здобувачем М. Богушем цілісна структурно-функціональна модель забезпечує системність, поетапність, технологічність процесу формування готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища;

по-сьоме, науково-обґрунтовані та експериментально перевірені педагогічні умови дозволяють суттєво оптимізувати освітній процес у ЗВО шляхом збагачення змісту фахових дисциплін цифровим контентом, упровадженням інтерактивних та мультимедійних технологій тощо.

Таким чином, можна зробити висновок про актуальність та доцільність проведення наукового дослідження на тему: «Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища», яке дасть змогу обґрунтувати, розробити структурно-функціональну модель та експериментально перевірити дієвість визначених педагогічних умов і результативність формування готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища.

Дисертацію виконано відповідно до науково-дослідної тематики кафедри освітології і педагогіки «Професійне зростання педагога освітнього закладу: засадничі, теоретико-технологічні та практико-зорієнтовані аспекти» Західноукраїнського національного університету.

Тема дисертації затверджена вченою радою Західноукраїнського національного університету (протокол № 3 від 09 листопада 2022 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації забезпечено:

- розкриттям теоретичних засад формування готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища;

- ґрунтовним аналізом наукових праць дослідників, що стосуються проблематики підготовки майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища;

- використанням комплексу методів наукового пошуку (теоретичні – аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація, теоретичне моделювання; емпіричні – анкетування, тестування, бесіди, педагогічне спостереження, експертне оцінювання, аналіз продуктів навчальної, практичної та проєктної діяльності здобувачів освіти, самооцінювання й рефлексивний аналіз, педагогічний експеримент; статистичні – обчислення середніх значень, середньоквадратичного відхилення, коефіцієнта варіації, коефіцієнта конкордації Кендалла та F-критерію Фішера) для розкриття теоретичних основ професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, розкриття практичного впровадження моделі та педагогічних умов, а також для перевірки статистичної значущості змін у рівнях сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності, що в кінцевому результаті дало змогу довести ефективність педагогічних умов і моделі формування готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища;

- опублікуванням основних результатів наукового дослідження в наукових публікаціях та належною апробацією матеріалів дисертації на конференціях різного рівня;

- упровадженням результатів дисертації в освітній процес ЗВО України – Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, Мукачівський державний університет, Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка.

Аналіз результатів дослідження М. Богуша дають підстави стверджувати про те, що дисертантом на належному рівні проаналізовано стан розробленості проблематики дисертації у педагогічній теорії та практиці, уточнено сутність ключових понять дослідження; розкрито зміст, структуру та компонентний склад готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища, визначено критерії, показники та рівні її сформованості; теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності; розроблено структурно-функціональну модель досліджуваного процесу із блоками – цільовим, теоретичним, змістовим, процесуально-технологічним, цифрово-інструментальним і результативно-оцінним; експериментально перевірено ефективність педагогічних умов і моделі формування готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища та узагальнено результати проведеного педагогічного експерименту.

Наукова новизна і достовірність наукових положень дисертації. Наукова новизна дисертації Богуша Максима Борисовича полягає в тому, що *вперше*:

- здійснено цілісне наукове осмислення проблеми формування готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища як інтегрованого педагогічного процесу, що поєднує модернізацію професійної підготовки у закладах вищої освіти, розвиток цифрово-педагогічної компетентності, використання інформаційно-комунікаційних технологій, цифрових освітніх ресурсів і практико-орієнтованих форм навчання відповідно до сучасних вимог Нової української школи та цифровізації початкової освіти;

- конкретизовано сутність і зміст поняття «готовність майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища» як інтегративної професійної якості майбутнього педагога, що виявляється у сформованості мотиваційно-ціннісного ставлення до цифрово-орієнтованої професійної діяльності, системи психолого-педагогічних, методичних і цифрових знань, умінь застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в навчанні молодших школярів, здатності проектувати цифровізацію освітнього середовища в початкових класах, здійснювати педагогічну взаємодію, самооцінювання, рефлексію та професійне самовдосконалення;

- визначено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища, зокрема: створення цифрово-орієнтованого освітнього середовища у закладах вищої освіти; інтеграцію інформаційно-комунікаційних технологій, цифрових освітніх ресурсів і елементів змішаного навчання у зміст професійної підготовки; використання практико-орієнтованих завдань, проектної діяльності та е-портфолію; забезпечення рефлексивного супроводу й електронного оцінювання результатів підготовки майбутніх педагогів;

- розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено структурно-функціональну модель формування готовності майбутніх учителів

початкових класів до професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища, що охоплює цільовий, теоретичний, змістовий, процесуально-технологічний, цифрово-інструментальний і результативно-оцінний блоки та відображає логіку поетапного формування готовності майбутніх педагогів до ефективної професійної діяльності у цифровому освітньому середовищі учнів початкових класів; критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища, що дають змогу здійснювати комплексну діагностику мотиваційно-ціннісного, когнітивного, діяльнісно-операційного, цифрово-компетентнісного і рефлексивного компонентів досліджуваної готовності;

– *удосконалено* діагностичний інструментарій оцінювання ефективності формування готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності шляхом застосування анкетування, тестування, експертного оцінювання, аналізу продуктів навчальної та проєктної діяльності, самооцінювання, рефлексивних процедур і методів математичної статистики для встановлення динаміки рівнів сформованості готовності, перевірки достовірності відмінностей між контрольними та експериментальними групами і підтвердження результативності розробленої моделі;

– *подальшого розвитку* набули наукові положення щодо змісту, форм, методів і засобів формування готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності у закладах вищої освіти в умовах цифровізації освітнього середовища, а також уявлення про можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій, змішаного навчання, цифрових освітніх ресурсів, е-портфоліо та проєктної діяльності як чинників підвищення якості підготовки майбутнього вчителя початкових класів.

Значення одержаних результатів для науки і практичного використання. Практичне значення одержаних результатів Богушем М.Б. полягає в тому, що розроблені й апробовані педагогічні умови, структурно-функціональна модель та методичне забезпечення формування готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах цифрової трансформації вищої освіти можуть бути використані у процесі професійної підготовки майбутніх педагогів у закладах вищої освіти. Практичну цінність становлять змістове наповнення цифрово-орієнтованої підготовки майбутніх учителів початкових класів, практико-орієнтовані завдання, проєктна діяльність, е-портфоліо, засоби електронного оцінювання, рефлексивні інструменти та діагностичний інструментарій для визначення рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності. Одержані результати можуть застосовуватися під час оновлення освітніх програм, робочих програм навчальних дисциплін, навчально-методичних матеріалів, організації педагогічної практики, розроблення цифрових освітніх ресурсів, а також у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Матеріали дослідження доцільно використовувати у викладанні освітніх компонентів, пов'язаних із методикою навчання в початковій школі, цифровою педагогікою, інформаційно-комунікаційними технологіями в освіті, організацією цифровізованого освітнього середовища, педагогічним дизайном і професійним становленням майбутнього вчителя

початкових класів.

Водночас, *результати дослідження впроваджено* в освітній процес ЗВО, у яких проводився педагогічний експеримент: Карпатський національний університет імені Василя Стефаника (довідка про впровадження № 2026-01-26/06-01/1322 від 04.06.2026 р.), Мукачівський державний університет (довідка про впровадження № 884 від 21.05.2026 р.), Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (довідка про впровадження № 808/26-03-33 від 09.06.2026 р.).

Повнота викладу основних результатів дисертації в публікаціях здобувача. Результати дисертації М. Богуша висвітлено в 11 публікаціях, 9 з яких – одноосібні (4 статті у виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б»), 7 праць апробаційного характеру. Таким чином, можна зробити висновок про те, що апробація та опублікування результатів дисертації є достатніми та повноцінними, а також відповідають вимогам, які ставляться щодо опублікування результатів дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Характеристика структури та змісту дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (187 найменувань), 7 додатків. Загальний обсяг дисертації становить 252 сторінки друкованого тексту, основний зміст викладено на 176 сторінках. Робота містить 32 таблиці та 20 рисунків.

У вступі розкрито актуальність проблеми наукової студії та ступінь її дослідженості; зазначено виявлені суперечності у підготовці майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах цифрової трансформації вищої освіти та модернізації системи початкової освіти, зокрема в контексті впровадження Концепції НУШ; вказано на зв'язок роботи з науковою програмою кафедри освітології і педагогіки Західноукраїнського національного університету; визначено науковий апарат дослідження (мета, завдання, об'єкт, предмет дослідження); перераховано та зазначено з якою метою використовувалися методи наукового пошуку; розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів; наведено відомості про впровадження, опублікування та апробацію результатів дослідження; вказано структуру й обсяг дисертації; задекларовано умови використання ІІІ.

У першому розділі – **«Теоретичні засади формування готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності за цифровізації освітнього середовища»** – розкрито цифрову трансформацію педагогічної освіти як сучасний феномен; проаналізовано теоретичні підходи формування готовності майбутніх учителів початкових класів до діяльності за цифровізації освітнього середовища; охарактеризовано сутність, структуру та компоненти готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності.

У розділі дисертантом здійснено теоретичний аналіз сутності, структури та науково-педагогічних засад формування готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах цифровізації. Логіка побудови розділу відображає послідовний перехід від аналізу загальнофілософських та соціокультурних тенденцій цифровізації суспільства до конкретизації дидактичних вимог підготовки сучасного вчителя НУШ.

Визначено основні напрями реалізації цифрової трансформації вищої педагогічної освіти, кожен із яких безпосередньо впливає на формування готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності: стратегічно-нормативний, середовищно-платформний, дидактико-інноваційний, даних та аналітики, компетентнісний і кадровий, ризик-орієнтований і безпековий.

Дисертантом констатовано, що нормативно-концептуальні засади цифровізації освіти виступають стратегічним механізмом модернізації підготовки майбутніх учителів початкових класів, оскільки задають стандарти цифрової компетентності, визначають вимоги до цифровізації освітнього середовища та стимулюють інтеграцію інноваційних педагогічних технологій у зміст і методику професійної підготовки.

Дисертантом глибоко опрацьовано праці сучасних науковців щодо проблематики дослідження, акцентовано увагу на нормативній основі досліджуваного процесу (Закон України «Про освіту» (2017); Закон України «Про повну загальну середню освіту» (2020); Концепція розвитку цифрових компетентностей (2021); Концепція цифрової трансформації освіти і науки (МОН України); Digital Education Action Plan (2021–2027); UNESCO ICT Competency Framework for Teachers; Європейський простір вищої освіти (European Higher Education Area, 2020).

Заслуговує на увагу виокремлення педагогічних та організаційних умов ефективного функціонування цифрового освітнього середовища як чинника формування готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності, а також аналіз системи принципів, що відображають логіку сучасної професійної підготовки в умовах цифровізації освітнього середовища: загальнонаукові, спеціально-педагогічні, та наукові підходи до професійної підготовки.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури обґрунтовано компонентну структуру досліджуваної готовності із складниками: мотиваційно-ціннісний (професійна спрямованість, готовність до інновацій і цифрових змін), когнітивний (психолого-педагогічні та цифрово-дидактичні знання), діяльнісно-операційний (застосування знань у педагогічній і цифрово опосередкованій діяльності), цифрово-компетентнісний (інтеграція ІКТ у професійну практику) та рефлексивний (аналіз результатів діяльності, корекція дій, професійне самовдосконалення).

Уточнено сутність ключових дефініцій дослідження, зокрема «професійна готовність майбутніх учителів початкових класів в умовах цифровізації освітнього простору», яку розглянуто як інтегративне особистісно-професійне утворення, що поєднує мотиваційно-ціннісну спрямованість, систему психолого-педагогічних і цифрово-дидактичних знань, сформовані професійні та цифрові вміння, здатність до рефлексії, саморегуляції та безперервного професійного розвитку. Розроблено систему критеріїв, показників і рівнів сформованості готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища.

У другому розділі – **«Педагогічні умови та модель формування у цифровому освітньому середовищі готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності»** – обґрунтовано педагогічні

умови формування готовності майбутніх учителів початкових класів до діяльності у цифровому освітньому середовищі; розроблено структурно-функціональну модель формування готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища, а також запропоновано методичне забезпечення реалізації структурно-функціональної моделі досліджуваного процесу.

Дисертантом здійснено аналіз дефініцій «умова», «педагогічна умова», і в рамках дослідження під педагогічними умовами формування готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища розуміється спеціально-організована система організаційних, дидактичних і технологічних факторів освітнього процесу ЗВО, що забезпечують інтеграцію цифрових технологій у зміст професійної підготовки, розвиток цифрової компетентності, використання змішаного та дистанційного навчання, створення цифрового освітнього середовища та формування у майбутніх учителів цифрової педагогічної рефлексії.

Визначено та обґрунтовано такі педагогічні умови (для їх обґрунтування було застосовано метод експертного оцінювання): інтеграція цифрових технологій у зміст професійної підготовки; формування цифрової компетентності майбутніх учителів початкових класів в умовах цифровізації освітнього середовища як складника професійної готовності; використання змішаного та дистанційного навчання; створення цифрового освітнього середовища закладу вищої освіти; розвиток цифрової педагогічної рефлексії у майбутніх учителів початкових класів.

Здійснено трактування понять «модель», «моделювання» та розроблено структурно-функціональну модель формування готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища із блоками (цільовий – соціальне замовлення, мета, завдання; теоретичний – теоретичні підходи, принципи, теоретичні засади; змістовий – компоненти професійної готовності; процесуально-технологічний – педагогічні умови, форми та методи навчання; цифрово-інструментальний – цифрові технології та інструменти, освітні технології; результативно-оцінний – критерії, рівні сформованості).

Методичну систему реалізації моделі формування готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища в ЗВО розглянуто як цілісний комплекс організаційних, дидактичних і технологічних компонентів професійної підготовки, спрямованих на інтеграцію цифрових технологій у зміст навчання, формування цифрової педагогічної компетентності та розвиток здатності майбутнього педагога ефективно діяти в сучасному освітньому середовищі. Ця система ґрунтується на поєднанні взаємопов'язаних блоків: цільового, змістового, технологічного, організаційного та оцінювально-рефлексивного. Цільовий блок визначає загальну спрямованість підготовки, змістовий – наповнення освітнього процесу, технологічний – методи й засоби реалізації, організаційний – форми навчальної та практичної діяльності, а оцінювально-рефлексивний – способи моніторингу й самооцінювання результатів.

Загалом система навчально-методичного супроводу реалізації моделі формування готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища передбачала такі компоненти: методичні рекомендації, цифрові навчальні матеріали, інтерактивні навчальні матеріали, приклади цифрових освітніх ресурсів.

У третьому розділі – **«Експериментальна перевірка ефективності формування професійної готовності у майбутніх учителів початкової школи в умовах цифрової трансформації»** – розкрито організацію та методику проведення педагогічного експерименту; здійснено аналіз результатів констатувального етапу та динаміку змін і оцінку ефективності запропонованої структурно-функціональної моделі формування готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища.

Педагогічний експеримент організовано у три етапи – констатувальний (визначено початковий рівень сформованості професійної готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища), формувальний (упроваджено педагогічні умови, цифрові освітні ресурси, практико-орієнтовані та рефлексивні завдання, спрямовані на формування професійної готовності здобувачів), контрольний (перевірено результативність запропонованої методики та визначено динаміку сформованості професійної готовності здобувачів після завершення формувального впливу). Дослідження проводилося з вересня 2024 р. до листопада 2025 р. на базі трьох ЗВО: Карпатського національного університету імені Василя Стефаника, Мукачівського державного університету та Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Загальна кількість учасників педагогічного експерименту становила 184 особи. До КГ було залучено 91 здобувача, до ЕГ – 93 здобувача.

Для перевірки статистичної значущості відмінностей між КГ та ЕГ застосовувався F-критерій, використання якого було доцільним, оскільки в дослідженні порівнювалися частки здобувачів, які досягли певного рівня сформованості професійної готовності.

Інтерпретація отриманих результатів дослідження з формування готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища за всіма її компонентами (мотиваційно-ціннісним, когнітивним, діяльнісно-операційним, цифрово-компетентнісним та рефлексивним) підтвердила статистичну достовірність позитивної динаміки сформованої готовності саме у здобувачів освіти ЕГ.

Зазначені висновки до розділів дисертаційного дослідження відповідають змісту, є обґрунтованими та коректними. Загальні висновки до дисертації корелюють із поставленими метою та завданнями, відображають структуру дисертації та логіку проведеного наукового дослідження, а виклад основного тексту наукової студії здійснено із дотриманням норм наукового стилю. Додатки доповнюють практичне значення дисертаційного дослідження.

Відповідність дисертації встановленим вимогам та дані про відсутність порушень академічної доброчесності. Дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової

установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. (зі змінами). Здобувачем дотримано принципів академічної доброчесності в контексті відсутності академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації та фальсифікації.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Водночас, в рамках наукової дискусії висловимо окремі зауваження та побажання:

1. Аналіз опублікованих праць здобувача засвідчує, що наукові результати дисертації повною мірою висвітлені в наукових фахових виданнях України (категорія «Б»), а також матеріалах конференцій. Водночас, відповідно до пункту 8 підпункту 1 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. (зі змінами) *«8. Наукові результати дисертації повинні бути висвітлені не менше ніж у трьох наукових публікаціях здобувача, до яких зараховуються: 1) статті у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України. Якщо така стаття опублікована у співавторстві, у дисертації зазначається особистий внесок кожного автора»*, а також Розділу III, пункту 6 наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. (зі змінами) *«Про затвердження Вимог до оформлення дисертації»*, *«8. У вступі подається загальна характеристика дисертації, а саме: ...особистий внесок здобувача (якщо у дисертації використано ідеї або розробки, що належать співавторам, разом з якими здобувачем опубліковано наукові праці, обов'язково зазначається конкретний особистий внесок здобувача в такі праці або розробки»*. У списку опублікованих праць наявні публікації у співавторстві: 1. Богуш, М. Б., & Ребуха, Л. З. (2024). Розвиток соціально-комунікативної компетентності педагогів у процесі підвищення кваліфікації. *Інноваційні процеси освітньої сфери України та країн Центральної Європи: стан, проблеми і перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Тернопіль, 4–5 груд. 2024 р., с. 69–70). Тернопіль, ЗУНУ. 2. Богуш, М., & Ребуха, Л. (2025). Психолого-педагогічна діагностика результатів навчання у закладах вищої освіти. *Педагогічний дискурс*, 38, 79–85. Тому в рамках наукової дискусії під час прилюдного захисту хотілося би, щоб дисертант висвітлив сутність власного внеску в опубліковані у співавторстві праці та внеску співавтора проф. Л. Ребухи.

2. Позитивно оцінюючи прагнення здобувача окреслити актуальність досліджуваної проблеми в контексті світових тенденцій, вважаємо за необхідне вказати на недостатнє висвітлення та аналіз зарубіжного досвіду формування готовності майбутніх учителів початкових класів до діяльності в цифровізованому освітньому середовищі. У тексті дисертації автор обмежується лише декларативною констатацією важливості цифрової компетентності у міжнародному науковому просторі та епізодичним перерахуванням окремих прізвищ закордонних дослідників і міжнародних нормативних документів (*«Закордонні дослідження підтверджують актуальність проблеми формування готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища, оскільки у міжнародному*

науковому просторі цифрова компетентність педагога розглядається як обов'язкова складова його професійної діяльності». – цитовано за М.Б.). Поза увагою здобувача залишилися такі суттєві аспекти як порівняльний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду використання цифрових інструментів у професійній підготовці здобувачів у ЗВО, а також обґрунтування того, які саме міжнародні практики були адаптовані та імplementовані в авторську модель. Це важливо з огляду на те, що тема цифровізації є глобальним трендом, відсутність аналізу міжнародного контексту суттєво збіднює теоретичне підґрунтя дослідження.

3. Відзначаючи безперечну практичну цінність розробленої авторської структурно-функціональної моделі та педагогічних умов, вважаємо за необхідне вказати на певний недолік у площині методично-практичного забезпечення висвітлених результатів. У списку опублікованих праць, змісті дисертації та додатках відсутній окремий навчально-методичний посібник чи методичні рекомендації для викладачів/здобувачів ЗВО, розроблений/розроблені дисертантом безпосередньо для системного впровадження теоретичних і практичних результатів дослідження в освітній процес ЗВО. Наявність такого видання значно підсилила б прикладний потенціал роботи та спростила б процедуру імplementації авторської методики і в інших ЗВО. У цьому контексті виникає питання до здобувача: у якій формі та за допомогою яких дидактичних/методичних матеріалів здійснювався безпосередній методичний супровід викладачів під час проведення формувального етапу педагогічного експерименту?

4. Вочевидь, цифрові технології наразі оновлюються швидше, ніж ЗВО оновлюють освітні програми та зміст професійної підготовки. У дисертації основний акцент зроблено на опануванні конкретного (поточного) набору програм та сервісів, але менше уваги приділено механізмам формування у здобувачів освіти здатності до самостійного опанування новими цифровими продуктами у майбутній професійній діяльності. З огляду на це, хотілося би дізнатися, які педагогічні засоби доцільно використовувати для формування у студентів здатності самостійно опановувати (а можливо і створювати) та критично оцінювати нові цифрові інструменти після завершення навчання в ЗВО під час професійної діяльності?

5. У дисертації на с. 19 йдеться про те, що «Зокрема, дорожньою картою із формування готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища слугує, ... Стандарт вищої освіти України за спеціальністю 013 Початкова освіта першого (бакалаврського) рівня» (цитовано за М.Б.), однак у змісті дисертації не здійснено його аналіз на предмет наявності загальних і спеціальних компетентностей, а також результатів навчання щодо готовності майбутніх вчителів початкових класів працювати в умовах цифровізації освітнього процесу. Окрім того, цей основоположний документ також відсутній у списку використаних джерел. Те саме стосується Державного стандарту початкової освіти, Професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» та ін. Окремо варто відзначити доцільність аналізу освітньо-професійних програм

та навчальних планів закладів освіти, принаймні тих, які брали участь в педагогічному експерименті, щодо переваг та недоліків у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів до діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища.

6. У дисертаційній роботі М. Богуша наявні окремі технічні, стилістичні та граматичні помилки. Так, до прикладу, позитивно оцінюючи прозорість та дотримання академічної доброчесності здобувачем, що зокрема виявляється у включенні до тексту дисертації Декларації про використання штучного інтелекту (Gemini 3 Pro та OpenAI GPT-5) – *«Під час підготовки роботи автором використовувався Gemini 3 Pro та OpenAI GPT-5 для пошуку та первинного опрацювання літературних джерел, оформлення ілюстрації, а також виявлення та виправлення граматичних, орфографічних та стилістичних помилок»* (цитовано за М.Б.), – зауважимо, що автор безпосередньо у тексті самої Декларації припустився прикрих мовних хиб (одрук у слові «автором» замість «автором», а також використання русифікованої форми «іллюстрації» з подвоєнням замість нормативного («ілюстрації/ілюстрацій»).

Загальний висновок. Проте, висловлені зауваження та побажання не зменшують наукову та практичну цінність рецензованого дослідження, та загалом його позитивну оцінку. З огляду на це, вважаємо, що дисертація Богуша Максима Борисовича на тему «Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища» є завершеним науковим дослідженням актуальної проблеми, свідчить про належний рівень наукової підготовки дисертанта, має наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. (зі змінами від 21.03.2022 р. (Постанова Кабінету Міністрів України № 341), від 19.05.2023 р. (Постанова Кабінету Міністрів України № 502), від 03.05.2024 р. (Постанова Кабінету Міністрів України № 507), а її автор, Богуш Максим Борисович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

професор кафедри педагогіки та соціальної роботи
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії,
кандидат педагогічних наук, професор

Богдан КРИЩУК

Підпис Б. КРИЩУКА засвідчують
завідувач канцелярією ХГПА

Тетяна РИБАК

